

nejvíce otázek a vzbudit zájem o další práci na tomto tématu. Sborníku by se z tohoto hlediska dala vytknout určitá nekoncepčnost, nepůsobí provázaně a jednotlivé kapitoly, zejména pak v druhé části, na sebe nenavazují. Nicméně již sám termín „laboratoř“, který editoři v názvu použili, naznačuje, že záměrem nebylo vytvořit jednotlivý hotový celek, ale právě naopak otevřít celou řadu problémů a otázek, které by se měly dále rozpracovat.

Eva Pelíšková

Dariusz Tarasiuk, Krzysztof Latawiec, Mariusz Korzeniowski, eds., **Kompromis czy konfrontacja? Studia z dziejów parlamentaryzmu rosyjskiego początku XX wieku.** Lublin: Wydawnictwo Uniwersitetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2009. ISBN 978-83-227-2949-6

Sílicí emancipace čím dál širších vrstev zastaralé a chudobou trpící ruské společnosti eskalovala v letech 1905–1907 revolucí, která přinesla do fungování státu reformy směřující zemi k liberálnější a svobodnější společnosti; znamenaly první posun k formě zastupitelské demokracie. Důležitou součástí reformy bylo vytvoření tzv. Státní dumy, zákonodárního institutu, který dával různým skupinám a vrstvám společnosti šanci na uplatnění svých požadavků – především pro národy říše, které doposud neměly možnost vyjádřit se k otázkám týkajícím se jak celého Ruska, tak jich samých.

Publikace přináší sedmáct příspěvků z mezinárodní konference, a jak už napovídá název knihy, čtenář se v ní setká především s tématem minoritních národů carského Ruska a jejich vztahu k problematice vzniku a působení Státní dumy. Důraz je přitom kladen zejména na Poláky, dále potom na Bělorusy, Ukrajince, Finy a Gruzince. Pozornost je dále věnována jednotlivým církvím a politickým stranám zastoupeným v Dumě, vývoji jejich smýšlení a činů a v neposlední řadě i vlivu Dumy a zkušenosti zastupitelů či jednotlivých národů s ruským parlamentarismem během první světové války a zejména v kontextu únorové revoluce roku 1917.

Tomáš Vejmělek

Petr Kupka, Martin Laryš, Josef Smolík, **Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy. Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko.** Brno: Masarykova univerzita, 2009. 268 s. Monografie, sv. č. 25. ISBN 978-80-210-4845-4

Monografie je dílem trojice autorů působících na Masarykově univerzitě v Brně. Zabývají se především bezpečnostní problematikou východoevropského areálu a politickým extremismem. Záměrem publikace je představit krajně pravicové subjekty v uvedených ze-

mích, tedy na Slovensku, v Polsku, na Ukrajině, v Bělorusku a v Rusku. Kniha je rozdělena na osm kapitol, přičemž první tři podávají stručný teoretický a metodologický výklad dané problematiky, další jsou pak rozděleny podle jednotlivých států.

Autoři se nezaměřují jen na krajně pravicové politické strany, ale do všech kapitol jsou zařazeny i charakteristiky vybraných krajně pravicových zájmových organizací a hnutí (včetně mládežnických hnutí a paramilitantních skupin), jakožto i představitelů místních subkultur (skinheads, fotbaloví chuligáni, Black Metal). Vybrané státy sice spojuje jejich společná minulost v rámci východního bloku, obtížný přechod k demokracii a tržnímu hospodářství, ale každá země má svoji osobitou kulturně historickou zkušenost a i jejich další vývoj po rozpadu sovětského bloku se značně liší. Proto se autoři nesnaží krajně pravicová uskupení nějak násilně vměstnat do společného komparativního rámce, ale spíš pochopit jejich specifické rysy.

V případě Slovenské republiky bylo nutné se více zaměřit na historický vývoj krajně pravicových subjektů. Většina slovenské krajní pravice ve svých programech vychází z ideologie Hlinkovy slovenské lidové strany (HSLs), jejímž základem je slovenský nacionalismus, katolicismus a národnostní nesnášenlivost, zejména vůči Maďarům. HSLs stále v čele prohitlerovského Slovenského státu (1939–1945) a právě toto sporné období „první slovenské samostatnosti“ se stalo předmětem obdivu současných krajně pravicových subjektů. Zejména se jedná o Slovenskou národní stranu (SNS) Jána Sloty, která se vyznačuje především ostrými xenofobními výroky proti Maďarům a Romům. Z dalších jmenujme např. extrémistické občanské sdružení Slovenská pospolitost, známé vypjatým antisemitismem a bezmezným obdivem ke Slovenskému státu (např. používání uniformy podobné uniformám Hlinkovy gardy).

Polská krajní pravice vychází především z tradic národně-demokratického hnutí (endecja) kombinující myšlenky nacionalismu, vypjatého katolicismu a antisemitismu. Tento myšlenkový směr vznikl na přelomu 19. a 20. století a v jeho čele stál Roman Dmowski, k němuž pravicoví radikálové obdivně vzhlížejí. Polské krajně pravicové politické strany jsou si ideově velmi blízké, kromě historické orientace se zaměřují také proti komunismu, liberalismu a globalizaci, které jim ztělesňuje zejména Evropská unie. Během 90. let působila většina z nich v rámci koaličního uskupení Volební akce Solidarita a od roku 2001 byla krajní pravice reprezentována zejména politickou stranou Liga polských rodin, v letech 2005–2007 členkou vládní koalice. S ní byla dlouho dobu ve spojení také mládežnická organizace Všepolská mládež známá svými protesty proti propagaci homosexuality a proti potratům. V Polsku také působí v Evropě asi nejradikálnější chuligánské skupiny známé svým napojením na hnutí skinheads.

Krajní pravice na Ukrajině vychází ve většině případů z ukrajinského nacionalismu. Ten se začal formovat během 20. a 30. let 20. století a reprezentovala ho především Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN), který chtěla dosáhnout samostatnosti Ukrajiny prostřednictvím spolupráce s nacistickým Německem. V roce 1942 navíc vznikla Ukrajinská povstalecká armáda, která ve jménu Ukrajiny bojovala jak proti Rudé armádě, tak proti Polákům a Němcům. Úhlavním nepřítelem ukrajinského nacionalismu je Rusko a jeho imperiální politika. Dále se ukrajinští nacionalisté vymezují vůči bolševismu, ju-

daismu a materialismu. Za pokračovatele OUN se dnes považuje Kongres ukrajinských nacionalistů, který je i volebně nejúspěšnější ultrapravicovou stranou (při celkem mizivých výsledcích tohoto segmentu ukrajinské politiky jako celku). Nejvýznamnějším ukrajinským paramilitantním uskupením je Ukrajinská lidová sebeobrana, která je známá střety s ruskými nacionalisty; její dobrovolnické útvary bojovaly např. v Gruzii a v Čečensku proti ruské armádě. Zvláštností ukrajinské krajní pravice je, že se u ní příliš neobjevují prvky rasismu a antisemitismu, jak je tomu ve většině ostatních zemí. Kromě ukrajinských nacionalistů se na Ukrajině vyskytují rovněž ruští nacionalisté, jejichž nejradikálnější část je často napojena na hnutí skinheads.

Bělorusko je zvláštním případem, jelikož v něm vládne autoritativní režim, který i nadále pokračuje v rusifikaci, přičemž legálně tu mohou působit jen politické strany a uskupení spolupracující s režimem. Zdejší nacionalisty reprezentuje především inteligence odmítající násilí. Asi nejvypjatějším běloruským nacionalismem se tak vyznačuje Pravicová aliance, jejíž činnost spočívá především v organizaci různých seminářů a konferencí. V Bělorusku však působí i řada krajně pravicové organizace propagující ruský nacionalismus, jako například vůči režimu loajální Liberálně demokratická strana Běloruska, která vznikla z běloruské pobočky ruské Liberálně demokratické strany Ruska.

Nejrozsáhlejší kapitola pojednává o krajní pravici v Ruské federaci. Ruský nacionalismus je obvykle velmi vypjatý, odkazuje na imperiální minulost Ruska a na jeho pravoslavnou tradici. V ruské společnosti v poslední době narůstají projevy xenofobie (zčásti kvůli záporným demografickým ukazatelům) vůči přílivu imigrantů z bývalých sovětských republik a nepokojům na Kavkaze. Kvůli přísnému zákonu o politických stranách se ruská krajní pravice skládá především ze zájmových skupin a subkultur. Mezi krajně pravicové politické strany můžeme zařadit Liberálně demokratickou stranu Ruska, která je trvale zastoupena ve Státní dumě. U ní je ale nacionalistická rétorika spíše věcí jednotlivých poslanců a strana sama je založena především na populismu. Typický pro ruské nacionalisty je jejich příklon k národnímu komunismu. Ruská krajní pravice se vyznačuje především nesnášenlivostí vůči přistěhovalcům a národnostním menšinám, zejména kavkazským národům. Z množství krajně pravicových skupin můžeme uvést např. organizaci Pamjať nebo Hnutí proti ilegální imigraci známé prováděním násilností a pogromů vůči imigrantům. Antisemitismus a příklon k neonacismu se projevuje především u paramilitantních skupin jako je Ruská národní jednota, Legie Wehrwolf, Nacionálně-socialistická strana Rusi nebo u hnutí Skinheads. Tyto skupiny představují velké sociální nebezpečí, jelikož provádějí rozsáhlou trestní činnost, především fyzické napadání a vraždy příslušníků jiných národů. Rusko má navíc hned po Polsku nejagresivnější chuligánské hnutí v Evropě.

Tato kniha poskytuje poměrně podrobný a kvalitní přehled krajní pravice vybraných zemí. Celkově dobrý dojem však kazí místy značná nesrozumitelnost textu a dosti odbyta textová korektura.

Markéta Eidrnová